

Guia d'aprenentatge
Intervenció Socioeducativa en Drogodependències
(3 ECTS)

Any acadèmic 2017-2018

Semestre: 2n Curs: 2n

Grau en Educació Social
Grau en Treball Social

Mòdul : Espais professionals

Professor: Carles Ariza Cardenal

1.- Presentació de la matèria o assignatura

La oferta de drogues per al consum s'ha convertit en una constant de les nostres societats contemporànies. Algunes d'aquestes substàncies amb capacitat additiva es troben inserides en cultures particulars, arribant a una certa autoregulació del consum. Però és especialment quan les drogues surten del seu context cultural i formen part del que s'anomena tràfec de substàncies quan es generen problemes socials, econòmics i entre els personals, els sanitaris i educatius. És en aquesta realitat on situem l'assignatura, tant per analitzar el marc social de la drogodependència, com els tres pilars que acabaran determinant el consum: l'existència de substàncies amb capacitat addictiva, el medi ambient social en el que es distribueixen i els individus que les consumeixen, amb capacitats de resposta variable davant els usos i abusos que comprendrà el consum.

L'assignatura és una matèria optativa de l'itinerari de salut i una bona oportunitat de projectar molts dels elements apresos prèviament en l'anàlisi de determinants i possibilitats d'intervenció en el camp de la salut i de la drogodependència com un camp específic de la vulnerabilitat social.

La intervenció socioeducativa ha de ser una de les grans competències dels professionals socials i comprèn un conjunt d'habilitats que són transversals a diferents camps de la problemàtica social a la que cal fer front amb estratègies d'acció. En aquesta assignatura s'estudia un camp específic d'aplicació d'aquesta intervenció socioeducativa per respondre a les necessitats i problemes que comporta l'addicció a les drogues a les persones i al marc familiar i social on aquestes viuen.

L'assignatura constarà de dos grans eixos de treball que s'aboldaran en els dos mòduls de que consta:

- l'anàlisi del model biopsicosocial de la drogodependència i la descripció i aprofundiment en els diferents tipus de drogues, la problemàtica social que genera el seu consum i els determinants que expliquen el consum, tant els personals com socials;
- les respostes del camp professional social davant les drogodependències, fent una proposta socioeducativa concreta dintre de les estratègies d'intervenció que van de la prevenció a les diferents modalitats d'atenció a les persones consumidores i addictes.

2.- Competències a desenvolupar

- Identificar i integrar els diferents elements que intervenen en el fenomen d'addicció a les drogues i que suposa la gènesi de la drogodependència en l'organisme humà.
- Construir una visió personal, integradora, crítica, útil professionalment, sobre les realitats de les drogues i els seus usos a la nostra societat.
- Saber observar i conèixer les formes com les persones construeixen relacions de dificultat amb les drogues i les formes raonables d'ajuda.
- Conèixer les formes bàsiques d'intervenció socioeducativa en els diferents recursos que s'ocupen de la prevenció i l'atenció.

3.- Continguts

Mòdul 1: El model biopsicosocial de les drogodependències

- 1.1. Conceptes fonamentals en drogodependències: Dependència física i síndrome d'abstinència. Dependència psíquica. Tolerància. Sensibilització. Usos de drogues: ús i abús. Categories de consum. Consum problemàtic de drogues.
- 1.2. Classificació de les drogues. Un repàs a les substàncies additives de consum més freqüent en el nostre medi. Efectes sobre l'organisme humà. Vies d'administració de les drogues. Conseqüències generals de les drogodependències.
- 1.3. Situació actual del consum de drogues a Catalunya i a Espanya. Enquestes i estudis: què signifiquen les dades? Dels Observatoris a l'observació de la realitat. Prioritats per a la intervenció.
- 1.4. Prevenció i tractament de les drogodependències. El continu de la prevenció de les drogodependències. Prevenció i adolescència; educació per a la salut. Reducció de danys. Les intervencions terapèutiques. Recursos.
- 1.5. El procés de l'addicció a les drogues. El sistema cerebral de recompensa. Iniciació al consum. Desenvolupament de l'estat addictiu. Retirada del consum. Aparició de recaigudes.
- 1.6. Fonaments biopsicosocials de les drogodependències. Determinants psicosocials de la conducta addictiva. Factors de risc i factors de protecció. Accessibilitat a les drogues. Gestió del risc a l'adolescència.
- 1.7. Les drogues a l'inici del segle XXI. El debat sobre la legalització de les drogues. Dificultats socials i drogodependències.

Mòdul 2: La intervenció socioeducativa en drogodependències

- 2.1. La intervenció social i comunitària. Drogues, territori i treball comunitari.
- 2.2. “Getting to outcomes”: una eina pràctica per a desenvolupar bones pràctiques comunitàries. Aplicació al cas de les drogodependències.
- 2.3. Orientacions pràctiques per al desenvolupament d’una intervenció.
- 2.4. Una escala per a la valoració d’experiències d’intervenció en drogodependències.
- 2.5. Un cas pràctic d’intervenció socioeducativa en la prevenció del consum abusiu d’alcohol en adolescents. Formes adolescents d’usar les drogues. Algunes experiències reglades en el nostre entorn.
- 2.6. Elaboració d’un projecte d’intervenció socioeducativa en drogodependències en l’entorn a l’abast de l’alumnat de l’assignatura.

4.- Resultats de l’aprenentatge

Al final del procés l’estudiant mostrarà les següents evidències de les competències desenvolupades:

Comprenderà els conceptes, formes d’abordatge professional, enfocaments i actituds que permetin un treball social de qualitat en les diferents modalitats de recursos que es dediquen a les drogodependències. Més concretament:

- Coneixerà els conceptes bàsics relacionats amb les drogues, especialment des de la perspectiva i realitat dels joves.
- Sabrà quines problemàtiques s’associen als seus usos i quins camps d’intervenció es poden definir.
- Disposarà de diferents metodologies i models d’actuació.
- Construirà una crítica fonamentada sobre la controvèrsia social que suposa l’àmbit de les drogues.
- Exercirà habilitats concretes per a estructurar una intervenció socioeducativa en aquest camp al seu abast.

5.- Metodologia

5.1.- Activitats del professor:

- Fer una primera introducció dels grans temes.
- Guiar l’anàlisi de les diferents situacions o “casos” a resoldre en grup.

- Proposar els interrogants d'aprenentatge i els materials de lectura per trobar les respostes.
- Orientar individualment en la resolució dels interrogants d'aprenentatge.
- Guiar la resolució de les activitats d'avaluació continuada així com el procés de recerca necessari per a la citada resolució.
- Dinamitzar l'aula virtual com a espai de formació rellevant per a l'alumne.

5.2.- Activitats dels estudiants:

- Llegir la bibliografia proposada a cada mòdul.
- Fer recerques i anàlisi, individualment i en grup, a diferents bases de les dades.
- Participar en els debats o fòrums que es posin en funcionament.
- Treballar en grup i discutir a la classe algunes qüestions.
- Participar en les activitats proposades a l'aula i en la feina fora de l'aula que s'exigeix per resoldre les activitats d'avaluació continuada.
- Contribuir a l'elaboració en grup d'un projecte d'intervenció socioeducativa.

Les hores de treball de l'estudiant es distribueixen de la següent manera:

Treball a l'aula	25h	1 ECTS
Treball tutoritzat	25h	1 ECTS
Treball autònom	25h	1 ECTS

6.- Sistema d'avaluació

6.1.- Activitats o instruments d'avaluació

- Treball sobre un projecte d'intervenció socioeducativa en drogodependències (màxim 15-20 pàgines). Aquesta activitat correspon al mòdul 2. Consistirà en aplicar la metodologia apresada a classe a un dels camps d'intervenció possibles en aquest camp (els diferents nivells de prevenció, reducció de danys, intervencions terapèutiques). A classe es donaran més pautes per orientar col·lectivament l'activitat.
- Qualitat tècnica en la resolució dels casos pertanyents al primer mòdul, de la primera AAC plantejada al llarg del quadrimestre (només alumnes d'itinerari adaptat).
- Participació en els debats proposats a l'aula.
- Participació en els casos treballats a classe.
- Lectura i preparació dels encàrrecs proposats en cada mòdul.

- Presentacions a classe dels projectes sol·licitats (només alumnes presencials).
- Examen d'avaluació continuada (per als que tinguin les activitats d'avaluació continuada completades). Consistirà en un test sobre conceptes de l'assignatura i un cas semblant als resolts a classe o en la primera activitat d'avaluació continuada, amb preguntes relacionades amb el cas i amb diferents continguts de l'assignatura que caldrà aplicar al cas. Les preguntes seran de resposta tancada o de resposta molt breu. L'examen s'ha d'aprovar per aprovar l'assignatura.
- Examen final (en cas de no completar alguna de les activitats d'avaluació continuada). Inclourà un test i dos casos i serà del mateix estil que l'explicat per a l'examen d'avaluació continuada. En aquest cas, la nota final de l'assignatura correspondrà a la nota de l'examen.

6.2.- Criteris d'avaluació

*Criteris d'avaluació per als alumnes **presencials**:*

L'avaluació continuada suposarà el desenvolupament progressiu del projecte d'intervenció socioeducativa i la seva presentació a classe.

Ponderació:

- 60% Activitat d'Avaluació Continuada 1 (AAC1). Aquesta activitat correspon al treball sobre un projecte d'intervenció socioeducativa en drogodependències. El grup triarà entre les modalitats d'intervenció. El projecte s'anirà desenvolupant en 4 etapes amb 4 lliuraments progressius: 1) Definició del problema sobre el que es vol intervenir (15%) (lliurament: 22 de febrer); 2) Tria del programa de prevenció o tractament (20%) (lliurament: 22 de març); 3) Planificació de l'avaluació i disseminació del projecte (15%) (lliurament: 19 abril); 4) Presentació del projecte (10%) (dijous 10 i 17 maig). L'alumne per a passar a la fase següent ha de tenir aprovada l'anterior. Només es presentaran a classe els projectes que hagin superat els tres terminis anteriors. En relació amb aquesta activitat es valorarà la pertinença de les situacions triades com a punt de partida per a la proposta de l'estratègia d'intervenció, així com la qualitat i versemblança en la descripció del projecte.

El treball d'aquest projecte suposa el 60% de la nota final de l'assignatura.

L'activitat es realitzarà en grups de 5-6 persones.

Hi haurà també una avaluació continuada de tot el treball realitzat a l'aula (AAC2). Es valorarà l'assistència (3%), la participació en debats i resolució de casos (2%), la realització del treball sobre el cas i l'itinerari personal (5%). Els alumnes amb una assistència inferior al

50% de les classes hauran de renunciar a l'avaluació continuada. Totes aquestes activitats presencials, per tant, suposaran un 10% de la nota final de l'assignatura.

El 30% restant de l'avaluació final s'obté a través d'un examen d'avaluació continuada.

En cas que el treball d'alguns dels lliuraments sigui molt insuficient o que no es presenti algun d'ells s'optarà directament a l'examen final.

Els criteris més detallats d'avaluació de les activitats d'avaluació continuada es presentaran en les pautes d'activitats d'avaluació. Així mateix en aquest constaran les dates de lliurament, el material necessari i altres dades d'interès per l'alumne. Els citats documents es lliuraran a classe en el seu moment i es penjaran a l'aula virtual.

*Criteris d'avaluació per als alumnes d'**itinerari adaptat**:*

En no poder assistir regularment a classe, aquests alumnes estan exempts de l'avaluació del treball realitzat a l'aula. Per tant, en aquests alumnes es modifica el valor de les dues activitats d'avaluació continuada. La primera correspon a la resolució d'un cas pràctic relacionat amb el mòdul 1 (AAC1) tindrà una puntuació total de 25%. Igualment, el treball sobre un projecte d'intervenció socioeducativa en drogodependències (AAC2) puntuarà sobre 45%. La suma dels dos exercicis suposarà el 70% total de la nota final. Només en el cas d'aquests alumnes, els treballs d'avaluació continuada es poden fer individualment. Com els alumnes amb activitat presencial, els alumnes d'itinerari adaptat hauran d'obtenir el 30% restant de l'avaluació continuada de l'assignatura a través d'un examen de les mateixes característiques, que caldrà aprovar per poder superar l'assignatura. En cas de que alguna de les activitats sigui molt insuficient o que no es presenti alguna d'elles s'optarà directament a l'examen final.

7.- Resum del procés formatiu per competències

Veure annex

7.- Vies de comunicació amb el docent

A més de l'atenció en els dos espais habituals de comunicació (aula i campus virtual) el professorat pot comunicar-se amb l'estudiant a través de tutories i del correu electrònic.

Correu electrònic: cariza@peretarres.url.edu

Horari d'atenció: Dijous, de 9.30 a 10.30 hores (cal demanar cita prèvia per correu).

8.- Bibliografia i recursos

Bibliografia fonamental

Ariza, C. (2017). *La salut conculcada*. Manual de Salut i Vulnerabilitat Social (vol. 2). Col. Universitat i Acció Socioeducativa núm.4. Barcelona: Claret. Capítol 6. Pàgines: 201 a 252.

Bibliografia bàsica

Becoña, E. i Martín, E. (2004). *Manual de intervenció en drogodependències*. Madrid: Síntesis.

García del Castillo, J.A., López Sánchez, C. (2012). *Estrategias de intervenció en la prevenció de las drogodependències*. Madrid: Síntesis.

Lorenzo, P., Ladero, J.M., Leza, J.C., Lizasoain, I. (2009). *Drogodependències* (3a. ed.) Madrid: Panamericana.

Maya, I., García, M., Santolaya, F.J. (2004). *Estrategias de intervenció psicossocial: Casos pràctics*. Madrid: Pirámide.

Bibliografia complementària

Agència de Salut Pública de Barcelona (2012). *Sistema d'informació de drogodependències (SID-B)*. Barcelona. Recuperat 7 de gener de 2015, des de http://www.aspb.es/quefem/documentos_informacio_drogodependencies.htm

Caja de Herramientas de la Comunidad (Community Tool Box): Caja de herramientas. (2013). *Nuestra misión: Promover la salud y el desarrollo de la comunidad conectando a las personas, las ideas y los recursos*. Universidad de Kansas. Recuperat 10 de gener de 2015, des de <http://ctb.ku.edu/es/desarrollar-una-intervencion>.

Chinman, M., Wandersman, A. (2004). *Getting to outcomes (GtO): Methods and tools for planning, evaluation and accountability*. Rockville, MD: Center for Substance Abuse Prevention. Recuperat 10 de gener de 2015, des de http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/technical_reports/2004/RAND_TR101.pdf

De Leon, G. (2004). *La comunidad terapéutica y las adicciones*. Bilbao: Desclée de Brower.

Funes, J. (1996). *Drogas y adolescentes*. Madrid: Aguilar.

Funes, J. i Sedó, C. (2000). Usos de drogues: realitats actuals i preocupacions futures. *Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 14. Barcelona: EUTSES.

Martínez Oró, D.P., Pallarés, J., Barruti, M., Espluga, J. i Canales, G. (2010). *Informe 2009. Observatori de nous consums de drogues en l'àmbit juvenil*. Barcelona: Fundació Igenus. Recuperat 7 de gener de 2015, des de http://www.aspb.cat/quefem/docs/Observatori_2009.pdf

Plan Nacional sobre Drogas. (2010). *Recursos específicos de atención para drogodependientes*. Madrid: Ministerio de Salud y Consumo.

Plan Nacional sobre Drogas. (2016). *Encuesta domiciliaria sobre alcohol y drogas en España (EDADES) (2013-2014)*. Madrid: Ministerio de Salud y Consumo. Recuperat 10 de gener de 2017, des de <http://www.pnsd.msssi.gob.es/fr/profesionales/sistemasInformacion/sistemaInformacion/pdf/EDADES2013.pdf>.

Plan Nacional sobre Drogas. (2016). *Encuesta estatal sobre uso de drogas en estudiantes de enseñanzas secundarias (ESTUDES) (2014-2015)*. Madrid: Ministerio de Salud y Consumo. Recuperat 10 de gener de 2017, des de http://www.pnsd.msssi.gob.es/fr/profesionales/sistemasInformacion/sistemaInformacion/pdf/2016_ESTUDES_2014-2015.pdf.

Romaní, O. (1999). *Las drogas: sueños y razones*. Barcelona: Ariel.

Sedó, C. (1999). *Treballant com a educadora i educador social*. Barcelona: Pleniluni.

Sloboda, Z. i Bukoski, W.J. (eds.). (2006). *Handbook of Drug Abuse Prevention: Theory, Science and Practice*. New York: Springer.

Soriano, R. (2001). *Reducción de daños en usuarios de drogas inyectables: un enfoque desde el trabajo social*. València: Tirant lo Blanch.

Vega, A. (1993). *La acción social ante las drogas. Propuestas de intervención socioeducativa*. Madrid: Narcea.

Wandersman, A. (2003). Community science: bridging the gap between science and practice with community-centered models. *American Journal of Community Psychology*, 31, (3-4), 227-242.

Wandersman, A., Inn, P., Chinman, M. y Kaftarian, S. (2000). Getting to outcomes (GtO): A results-based approach to accountability. *Evaluation and Program Planning*, 23, 389-395.

ANNEX: QUADRE RESUM DEL PROCÉS FORMATIU PER COMPETÈNCIES

Competències	Activitats formatives	Resultats d'aprenentatge	Activitats d'avaluació
<p>C1 Identificar i integrar els diferents elements que intervenen en el fenomen d'addicció a les drogues i que suposa la gènesi de la drogodependència en l'organisme humà..</p>	<p>Explicació de continguts a l'aula.</p> <p>Treball individual de la resolució de casos.</p> <p>Lectura de bibliografia.</p> <p>Treball grupal de la resolució de casos.</p> <p>Resolució de casos a l'aula.</p> <p>Tutoria grupal.</p>	<p>Coneix els conceptes bàsics relacionats amb les drogues, especialment des de la perspectiva i realitat dels joves.</p>	<p>Resolució d'un cas (<i>veure Pauta d'activitat d'avaluació 1- It. adaptat</i>)</p> <p>El treball presencial (<i>veure Pauta d'activitat d'avaluació 2- Presencial</i>)</p> <p>Examen d'avaluació continuada de continguts de tota l'assignatura. (<i>veure Pauta d'activitat d'avaluació 3</i>)</p>
<p>C2 Construir una visió personal, integradora, crítica, útil professionalment, sobre les realitats de les drogues i els seus usos a la nostra societat.</p>	<p>Explicació de continguts a l'aula.</p> <p>Lectura de bibliografia.</p> <p>Fòrum d'opinió.</p> <p>Debat a l'aula.</p>	<p>Sap quines problemàtiques s'associen als seus usos i quins camps d'intervenció es poden definir.</p> <p>Construeix una crítica fonamentada sobre la controvèrsia social que suposa l'àmbit de les drogues.</p>	<p>Resolució d'un cas (<i>veure Pauta d'activitat d'avaluació 1- It. adaptat</i>)</p> <p>El treball presencial (<i>veure Pauta d'activitat d'avaluació 2- Presencial</i>)</p> <p>Examen d'avaluació continuada de continguts de tota l'assignatura. (<i>veure Pauta d'activitat d'avaluació 3</i>)</p>

Competències	Activitats formatives	Resultats d'aprenentatge	Activitats d'avaluació
C3 Saber observar i conèixer les formes com les persones construeixen relacions de dificultat amb les drogues i les formes raonables d'ajuda.	<p>Explicació de continguts a l'aula.</p> <p>Treball individual de la resolució de casos.</p> <p>Lectura de bibliografia.</p> <p>Treball grupal de la resolució de casos.</p> <p>Resolució de casos a l'aula.</p> <p>Tutoria grupal.</p>	<p>Construeix una crítica fonamentada sobre la controvèrsia social que suposa l'àmbit de les drogues.</p> <p>Disposa de diferents metodologies i models d'actuació.</p>	<p>Resolució d'un cas (<i>veure Pauta d'activitat d'avaluació 1- It. adaptat</i>)</p> <p>El treball presencial (<i>veure Pauta d'activitat d'avaluació 2- Presencial</i>)</p> <p>Projecte d'intervenció socioeducativa en drogodependències (<i>veure Pauta d'activitat d'avaluació 1 (pres)/ 2 (It. Adaptat)</i>).</p>
C4 Conèixer les formes bàsiques d'intervenció socioeducativa en els diferents recursos que s'ocupen de la prevenció i l'atenció.	<p>Explicació de continguts a l'aula.</p> <p>Lectura de bibliografia.</p> <p>Fòrum d'opinió.</p> <p>Debat a l'aula.</p> <p>Elaboració del projecte d'intervenció socioeducativa en drogodependències.</p>	<p>Disposa de diferents metodologies i models d'actuació.</p> <p>Exerceix habilitats concretes per a estructurar una intervenció socioeducativa en aquest camp al seu abast.</p>	<p>El treball presencial (<i>veure Pauta d'activitat d'avaluació 2</i>)</p> <p>Projecte d'intervenció socioeducativa en drogodependències (<i>veure Pauta d'activitat d'avaluació 1 (pres)/ 2 (It. Adaptat)</i>).</p> <p>Examen d'avaluació continuada de continguts de tota l'assignatura. (<i>veure Pauta d'activitat d'avaluació 3</i>)</p>